

پوشاندن عیب مردم

بعد از حمد و سپاس خداوند حکیم و درود و صلوات بر سرور انبیاء حضرت محمد مصطفی و اهل بیت طاهرینش

یکی از توصیه های اسلام عزیز به پیروانش آنست که عیب هم را بپوشانید و اشکار نکنید. زیرا خداوند دوست ندارد آبروی مومنی برده شود و تحقیر و کوچک گردد.

هر کسی عیب پوش باشد خداوند هم عیب او را می پوشاند و هر که عیب مردم را اشکار کند خداوند هم عیب او را به مردم نشان می دهد...

در این کتاب به مطالب متنوعی در این زمینه پرداخته شده است.

زمستان 1401. کرمانشاه

عیب پوش باشید....

یکی از صفات خداوند مهربان، ستار العیوب بودن خداست. **يَا سَتَّارَ الْعُيُوبِ** ای پوشاننده

عیبها^۱

يَا سَاتِرَ كُلِّ مَعْيُوبٍ^۲

ای عیب پوش هر عیبی

^۳ ای که کار زشت را پنهان کنی ای که کسی را به گناه نگیری، ای که پرده کس نداری.

يَا سَاتِرَ الْعَوْرَاتِ^۴ ای پرده پوش بر عیبها

يَا كَرِيمَ الصَّفْحِ^۵ ای بزرگوار چشم پوش

چون خداوند بندگانش را دوست دارد و هر کس کسی را دوست داشته باشد عیب او را بر ملا نکرده

و نزد دیگران رسوایش نمیسازد .

به فضل خویش ببخش با عفو خود بر من نیکی کن و منت گذار، پروردگارا مرا به پوشش خود

پوشان

و به کرم ذات از سرزنش کردن من در گذر پس اگر دیگری جز تو بر گناه من آگاه می شد آن گناه را

انجام نمی دادم

^۱ جوشن کبیر - فراز 12

^۲ دعای جوشن کبیر - فراز 10

^۳ جوشن کبیر - فراز 22 **يَا مَنْ سَتَرَ الْقَبِيحَ يَا مَنْ لَمْ يُؤَاخِذْ بِالْجَرِيرَةِ يَا مَنْ لَمْ يَهْتِكِ السِّتَرَ**

^۴ جوشن کبیر - فراز 24

^۵ جوشن کبیر - فراز 34

و اگر از زود به کیفر رسیدن می ترسیدم باز هم خودداری می کردم و اینکه با این وصف گناه کردم نه برای آن بود که تو سبک ترین بیندگانی

و یا بی مقدارترین مطلعین هستی بلکه برای آن بود که تو ای پروردگار من، بهترین پوشندگان و حکم کننده ترین حاکمان

و گرمی ترین گرمیان و پوشاننده عیوب و آمرزنده گناهانی. گناه را به کرم می پوشانی

و کیفر را به واسطه بردباری ات به تأخیر اندازی پس تو را ستایش سزا است بر بردباری ات، پس از دانستن و بر گذشتت پس از توانایی داشتن و همین گذشت تواز من مرا وادار کرده و دلیر ساخته بر

نافرمانی ات و همان پرده پوشی ات بر من مرا به بی شرمی واداشته

و همان معرفتی که من به فراخی رحمت دارم و بزرگی عفو مرا به دست زدن به کارهای حرام شتابان می کند

6

ای بردبار، ای بزرگوار، ای زنده و ای پاینده، ای آمرزنده گناه،

در این مناجات به اینکه خدا چقدر خوب است که عیبهای بندگانش را می پوشاند، اشاره شده است. اگر خدا عیبهای ما را آشکار می کرد مردم هم را سنگباران می کردند. همانطور که در بعضی مناجاتها هست که اگر خدایا تو عیبهای مرا نمی پوشاندی مردم مرا سنگباران می کردند و بعد مردنم مرا دفن نمی کردند!

امام علی علیه السلام در این مورد فرمودند

7.

«اگر پرده های عیوب کنار رود، یکدیگر را از روی نفرت دفن نمی کنید»

امام باقر (ع) فرمود: مؤمن به مؤمن حق واجب دارد که تا هفتاد گناه کبیره بر او پرده پوشی کند.^۸

عیب پوشی همسایه

امام سجاد (ع) می فرمایند: اما حق همسایه تو آنست که در پشت سرش آبرویش را نبری... و اگر از او چیز ناشایسته ای سراغ داری آن را پرده پوشی کنی.... [۹]

۳- عیب پوشی خردسالان

امام زین العابدین (ع) فرمودند: حق خردسال این است که بر او رحمت آری... از خطایش بگذری و پرده پوشی کنی... که این خود سبب بازگشت (و اصلاح حال) اوست. [۱۰]

حضرت رسول اکرم (ص) می فرمایند: خداوند باحیا و پرده پوش است و حیا و پرده پوشی را دوست دارد. [۱۱]

⁷ میزان الحکمه، ج 7، ص 151 «لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا تَدَافَنْتُمْ»

⁸ ثقة الإسلام کلینی، اصول کافی، ج ۴، ص ۶۱۱، باقر کمره ای، قم، انتشارات اسوه، سوم، ۱۳۷۵ ش.

⁹ طبرسی، رضی الدین حسن بن فضل، ج ۲، ص ۳۳۸، مکارم الأخلاق، سید ابراهیم میر باقری، تهران، فراهانی، دوم، ۱۳۶۵ ش.

¹⁰ تحف العقول، حسن بن شعبه حرانی، ج ۱، ص ۴۱۵، احمد جنتی، تهران، مؤسسه امیر کبیر، اول، ۱۳۸۲ ش.

¹¹ پاینده، ابو القاسم، ج ۱، ص ۲۹۴، نهج الفصاحة مجموعه کلمات قصار حضرت رسول ص، تهران،

دنیای دانش، چهارم، ۱۳۸۲ ش.

حضرت علی (ع) فرمود: اگر مؤمنی را بیابم (و بینم) بر کار بد و گناهی مشغول است همانا او را به لباس خود و یا به لباس او می پوشانم. [۱۲] زیرا این خود گناه بزرگی است [۱۳] و در قرآن کریم از آن نهی شده و وعده عذاب به کسانی که مرتکب این معصیت کبیره شوند داده شده است:

«کسانی که دوست دارند زشتی‌ها در میان مردم باایمان شیوع یابد، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت است» إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [۱۴]

رسول خدا (ص) فرمودند: هر کس زشتکاری مؤمنی را بیوشاند، چنان است که دختر زنده به گور شده‌ای را نجات دهد. [۱۵]

مشمول غفران الهی نشدن

رسول خدا (ص) فرمود: «همه امت من بخشش می‌یابند، جز پرده‌دران...» [۱۶]

:آیت الله جوادی آملی می‌فرماید

خداوند متعال که ستار العیوب است، می‌داند کجا ستاری بکند و کجا ستاری نکند. اگر کسی ستار عیوب دیگران باشد و در عین حال مخفیانه مرتکب گناهی شود، خداوند اجازه نخواهد داد اسرارش نزد دیگران افشا شود. حتی در قیامت خداوند اجازه نمی‌دهد کسانی که کنار یکدیگرند از اعمال هم باخبر شوند؛ بنابراین، عملکرد خود شخص بسیار مهم است. اگر کسی پرده دیگران را ندرد و آشکارا به گناه دست نیازد، خداوند، پرده‌اش را نمی‌درد. بر این اساس، کسی که با قلم و بیان و

12 ترجمه ایمان و الکفر بحار الانوار.

13 آشتیانی، میرزا احمد، ج ۲، ص ۳۸، طرائف الحكم یا اندرهای ممتاز، تهران، کتابخانه صدوق، سوم، ۱۳۶۲ ش

14 نور/سوره ۲۴، آیه ۱۹.

15 محمدی ری شهری، محمد، ج ۹، ص ۴۲۲۱، میزان الحکمه، قم، دارالحديث، اول، ۱۳۷۷ ش.

16 پیام پیامبر، ص ۵۹۱

اندیشه‌های ناصواب خود آبروی دین خدا و مردم را می‌برد، به جایی می‌رسد که شایسته نیست خداوند متعال آبروی او را حفظ کند. در این موقعیت، خدای سبحان اجازه می‌دهد صاحب‌دلان ببینند او چه کرده است و حتی احتمال دارد در قیامت، مقابل دیگران رسوا شود^{۱۷}

از رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) روایت شده است^{۱۸}

کسی که توبه کند، خدا توبه اش را می‌پذیرد و به اعضایش فرمان می‌رسد که گناهانش را بر او پوشیده دارند، و به قطعه‌های زمین امر می‌شود که گناهانش را بر او کتمان کنند، و آنچه را کاتبان . «عمل در پرونده اش نوشته اند از یاد آنان می‌برند

: معاویه بن وهب می‌گوید: از حضرت صادق (علیه السلام) شنیدم فرمود

۱۹

هنگامی که بنده ی مؤمن توبه خالص می‌کند، خدا به او محبت می‌ورزد، پس در دنیا و آخرت «بر او می‌پوشاند، گفتم: چگونه بر او می‌پوشاند؟ فرمود: آنچه را از گناهان دو فرشته ی نویسنده بر او نوشته اند از یاد آنان می‌برد، پس هنگامی که خدا را ملاقات می‌کند، چیزی که به اندکی از . «گناهانش گواهی دهد وجود نخواهد داشت

خداوند پوشنده‌ی گناهان و عیب‌های افراد است، مراد از ستار العیوب بودن خداوند چیست؟ دو نوع ستاریت داریم، یکی تکوینی و دیگر تشریعی

تکوینی این است که خداوند انسان را چنان آفریده است که بسیاری از عیب‌هایش پنهان است؛ مثلاً

۱۷. پرسش‌ها و پاسخ‌ها، ج ۲، ص ۵۶ .^{۱۷}

^{۱۸} مَنْ تَابَ ، تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَمِزَتْ جَوَارِحُهُ أَنْ تَسْتُرَ عَلَيْهِ ، وَبِقَاعِ الْأَرْضِ أَنْ تَكْتُمَ عَلَيْهِ ، وَأَنْسَيْتِ الْخَفْظَةَ مَا كَانَتْ تَكْتُمُ عَلَيْهِ (بحار الانوار : 6 / 28 ، باب 20 ، حدیث 32)
^{۱۹} کافی : 2 / 430 ، باب توبه ، حدیث 1 ؛ بحار الانوار : 6 / 28 ، باب 20 ، حدیث 31
نُصُوْحًا أَحَبَّهُ اللَّهُ فَسَتَرَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ . قُلْتُ : فَكَيْفَ يَسْتُرُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ : يُنْسِي مَلَكِيهِ مَا كَتَبَا عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ . . . فَيَلْقَى اللَّهَ حِينَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ شَيْءٌ يَشْهَدُ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ

صفات درون انسان مانند حسادت، تکبر، و خودخواهی و انحرافات اعتقادی پنهان است؛ اگر انسان طوری آفریده می‌شد که بشود اخلاق و اعتقادات او را از چهره‌اش فهمید، زندگی برای او بسیار مشکل می‌شد، اما خداوند به خاطر ستّاریتی که دارد چنان انسان را آفرید که عیب‌هایش مخفی است. اما در روز قیامت «يَعْرِفُونَ بِسِيمَاهُمْ» که از چهره‌ها افراد شناخته می‌شوند ستّار العیوب تشریعی این است که خداوند دستور داده مردم عیب‌های همدیگر را بشناسند، غیبت نکند، تهمت نزنند و آبروی همدیگر را نریزند...

فایده‌ی ستّار العیوب بودن چیست؟ دو فایده دارد

1. شخصیت و احترام افراد حفظ می‌شود که دادن شخصیت به افراد یکی از موانع سقوط در گناه است. چرا که اگر شخصی در جامعه معروف به گناه و زشتی باشد دیگر باکی برای گناه کردن ندارد، و خود را بیشتر آلوده به گناه می‌کند، اما همین که دید گناهش را پوشش دادند، شرم و حیا مانع می‌شود که گناه کند، و اینکه اسلام می‌گوید غیبت نکن، یکی از دلایلش همین است که وقتی رسوا شد می‌گوید: حالا که آبروی ما رفت پس هر کاری که دلمان می‌خواهد انجام دهیم، و درباره‌ی تربیت بچه هم اسلام می‌گوید او را تحقیر نکن و زن و نگو که نمی‌فهمی و بی‌شعوری، بلکه به او شخصیت بده تا به ارزش خود پی ببرد و کار خلاف انجام ندهد.

2. فایده‌ی دوم این است که پایه‌های امتحان الهی محکم شود. اصل آزادی و اختیار با ستّاریت محفوظ است؛ چرا که اگر کسی با یک گناه رسوا می‌شد دیگر گناه نمی‌کرد و گناه نکردنش به خاطر ترس از رسوایی بود، نه پایبند بودن به اصول اخلاقی و اسلامی، و تکامل شکل نمی‌گرفت و مسأله جبر پیش می‌آمد²⁰.

حقیقتاً تو دارای منتهی دیرینه و چشم پوشی بزرگ و گذشت بزرگواری هستی

20 گفتار معصومین (ع)، جلد دوم (درس اخلاق حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی)، گردآوری: سید محمد عبدالله زاده، قم: انتشارات امام علی بن ابی‌طالب (ع)، چاپ سوم 1393.

21 دعای ابوحمزه ثمالی إِنَّكَ ذُوْمَنٍ قَدِيمٍ وَصَفَحَ عَظِيمٍ وَتَجَاوَزَ كَرِيمٍ

تویی پوشاننده زشتی‌ام و امنیت بخش هراسم و نادیده‌گیر لغزشم،

از تو خواهم ای آمرزنده گناه بزرگ و ای شکسته‌بند

استخوان شکسته که ببخشی بر من گناهان نابود کننده‌ام را و بپوشی بر من کارهای پنهانی

، رسواکننده را و مرا در بازار قیامت از نسیم جان‌بخش عفو و آمرزش محروم نفرمایی و از

^{۲۲}، لباس زیبای گذشت و چشم‌پوشی خود برهنه‌ام نکنی

یکی از توصیه‌های دین اسلام، عیب پوشی‌های بندگان خداست. بیان عیب‌های افراد چه در غیاب آنها که غیبت به شمار می‌رود و چه در حضورشان از گناهان سنگینی است که گاه پی آمدهای جبران ناپذیری به همراه دارد.

عیب جویی بلای بزرگی است که همواره آدمیان را تهدید می‌کند و بسا کسانی که به شدت به آن گرفتارند، بی آن که عیب جویی خویش را عیبی بزرگ به شمار آورند. عیب جویی، کینه و عداوت می‌آفریند و پیوندها را بر هم می‌زند و انسان‌ها را از یکدیگر دور می‌سازد و در مقابل، عیب پوشی مایه تحکیم دوستی و محبت و موجب تقویت روابط اجتماعی و اعتماد و اطمینان افراد به هم است، عیب پوشی از صفات حضرت باری تعالی است

. در حدیثی دل‌نشین از حضرت علی علیه السلام می‌خوانیم: «عیب‌های مردم را تا حد ممکن پوشیده^{۲۳} بدار، چنان که دوست می‌داری خداوند، عیب‌های تو را از چشم مردم پنهان بدارد».

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: ^{۲۴}هر که از برادر خود گناهی بداند و آن را «پوشاند، خداوند در روز قیامت گناهان او را بپوشاند».

۲۲ فرازی از مناجات تواین امام سجادعلیه السلام

۲۳ نهج البلاغه ترجمه دشتی، خطبه ۱۴۵.

هفتاد گناه مومن را بیوشانید!

امام باقر (علیه السلام) فرموده است: مؤمن در برابر مؤمن وظیفه دارد که هفتاد گناه بزرگ او را بیوشاند^{۲۵}

رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم عیب‌های مؤمنان را جستجو نکنید، زیرا هر که دنبال عیب‌های مؤمنان بگردد، خداوند عیب‌های او را دنبال کند و هر که خداوند عیب‌هایش را جستجو کند، او را رسوا سازد گرچه درون خانه‌اش باشد^{۲۶}

مگس‌ها روی آلودگی‌ها می‌نشینند!

امام صادق (علیه السلام): افراد عیب‌جو همانند مگس هستند که روی ناپاکی‌ها و آلودگی‌ها می‌نشینند. «و دنبال کارهای زشت و عیب‌ها مردم هستند و خوبی‌های آنان را نادیده می‌گیرند^{۲۷}

اگر پنجاه نفر هم درباره شخصی قسم خوردند حرف خودش را قبول کن!

^{۲۸} شخصی به نام محمد بن فضیل می‌گوید: خدمت امام هفتم (علیه السلام) رسیدم و عرض کردم: «فدایت شوم، درباره‌ی یکی از برادران دینی من کاری را نقل می‌کنند که من آن را ناخوش دارم ولی هنگامی که از خود او سؤال می‌کنم انکار می‌کند با اینکه گروهی از افراد موثق و مورد اعتماد این خبر را برای من نقل کردند. امام (علیه السلام) فرمود: ای محمد گوش و چشم خود را در مقابل برادر مسلمانان تکذیب کن و اگر پنجاه نفر به عنوان شاهد قسم یاد کردند و درباره‌ی او چیزی به تو گفتند ولی خود او انکار کرد به گواهی آنان ترتیب اثر مده، سخن او را بپذیر و گفته‌ی آنها را قبول مکن.

²⁴ میزان الحکمه، ج 7، ص 145. «مَنْ عَلِمَ مِنْ أَخِيهِ سَيِّئَةً فَسَتَرَهَا، سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛

²⁵ اصول کافی، ج 2، ص 207. «يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتُرَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ كَبِيرَةً؛

²⁶ میزان الحکمه، ج 7، ص 148. («لَا تَتَّبِعُوا عَثَرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَثَرَاتِ أَخِيهِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثَرَتَهُ، وَ مَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثَرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَ لَوْ فِي جُوفِ بَيْتِهِ؛

²⁷ سفينة البحار، ج 2، ص 295. «الْأَثَرُ يُتَّبَعُونَ مِثْلَ الْإِنْسَانِ وَ يَتْرَكُونَ مَحَاسِنَهُمْ كَمَا يَتَّبَعُ

الدُّبَابُ الْمَوَاضِعَ الْفَاسِدَةَ مِنَ الْجَسَدِ وَ يَتْرَكُ الصَّحِيحَ؛

²⁸ سوره نور، آیه 19. مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ: قُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، الرَّجُلُ مِنْ أَخَوَانِي يُلْغِنِي عَنْهُ الشَّيْءُ الَّذِي أَكْرَهُهُ فَأَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَيَنْكِرُ ذَلِكَ وَ قَدْ أَخْبَرَنِي عَنْهُ قَوْمٌ ثِقَاتٌ؟ فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ كُذِّبَ سَمْعَكَ: وَ بَصَرُكَ عَنْ أَخِيكَ فَإِنْ شَهِدَ عِنْدَكَ خَمْسُونَ قَسَامَةً وَ قَالَ لَكَ قَوْلًا فَصَبِّقْهُ وَ كَذِّبْهُمْ، لَا تُذِيعَنَّ عَلَيْهِ شَيْئًا تُشِيعُ بِهِ وَ تَهْدِمُ بِهِ مَرْوَةً تَهْتَكُونَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ (إِنَّ الَّذِينَ يَجْبُونَ أَنْ تُشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)؛

مبادا چیزی که مایه‌ی عیب و ننگ و وسیله‌ی درهم کوبیدن شخصیت و شرف انسانی او می‌گردد منتشر کنی، زیرا در زمره‌ی کسانی قرار خواهی گرفت که خداوند درباره‌ی آنها فرموده است: کسانی که دوست می‌دارند زشتی‌ها در میان مؤمنان پخش شود برای آنهاست عذابی دردناک در دنیا و «آخرت»²⁹.

عیب پوشانی در سیره نبوی

:پیامبر عظیم الشان اسلام فرمود:

30

پیامبر خدا فرمود: هر که بر عیب برادر مسلمانش در دنیا پرده پوشد و او را رسوا نسازد، خداوند در قیامت، عیب او را بپوشاند.

³¹ همچنین حضرت در کلامی دیگر خطاب به مسلمانان می‌فرماید: عیوب برادران خود را بپوشانید».

ستایش از عیب پوشی خداوند در دعاها

در بسیاری از دعاها، عیب پوشی خداوند ستایش شده است. برای مثال، در فرازی از دعای شانزدهم: صحیفه سجادیه آمده است:

ای معبود من! شکر و سپاس تو را که چه بسیار عییم را پوشاندی و رسوایم نکردی و چه فراوان گناهان را پنهان کردی و در گناهان، مشهورم نساختی و چه بسیار زشتی‌ها که انجام دادم و پرده آبرویم را ندریدی و بدی‌های آن را بر همسایگان که در جست و جوی عیب هایم هستند و بر حسودانی که تحمل دیدن نعمت هایت را ندارند، آشکار نساختی.

²⁹ کافی، ج 8، ص 147، ح 125.

³⁰ جلال الدین سیوطی، جامع الصغیر، ج 2، ص 609 مَنْ سَتَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَفْضَحْهُ سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

³¹ وسائل الشیعه، باب امر به معروف و نهی از منکر، باب 32، ح 7. «أَشْتَرُوا عَلَيَّ إِخْوَانَكُمْ»

در دعای جوشن کبیر نیز می خوانیم: «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ؛ ای آن که زیبایی را آشکار می سازی و زشتی را می پوشانی.» در تفسیر این عبارت از دعا، روایتی دل نشین از امام صادق علیه السلام نقل شده است که

هیچ مؤمنی نیست، مگر آنکه در عرش، صورتی دارد شبیه به صورت او در زمین. پس هرگاه کارهای نیکی چون رکوع و سجود و دیگر افعال نیکو از او صادر شود، صورت این اعمال نیکویش در عرش ظاهر شود و ملائکه آن را می بینند و بر او درود می فرستند و برایش استغفار می کنند، ولی اگر معصیتی از او سرزند، خداوند، حجابی بر آن می نهد تا ملائکه بر آن آگاه نگردند و این است تأویل: ³² «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ».

عیب پوشی در روابط همسران

عیب پوشی زن و شوهر از یکدیگر پایه های زندگی زناشویی را مستحکم می کند و روابطی صمیمانه و عاشقانه را برایشان به ارمغان می آورد. اسلام بر حفظ روابط نیک همسران، از جمله برخطا پوشی آنان از یکدیگر بسیار تأکید فرموده است. در قرآن کریم می خوانیم: «آنها لباس شما و شما نیز لباس آنهاید.» این آیه شریفه، به طور غیرمستقیم، همسران را به عیب پوشی از یکدیگر فرامی خواند؛ زیرا یکی از ویژگی های لباس پوشاندن عیب های جسمانی آدمی است

شایسته است همسران، عادت کنند که همواره به ویژگی های مثبت یکدیگر چشم بدوزند که در این صورت، خوبی های فراوانی را در وجود همدیگر کشف خواهند کرد و در برابر آن همه خوبی، عیب هایشان کم رنگ خواهد شد.

به همسران به چشم محبت بنگرید و به جای سرزنش و ملامت، او را تمجید و تحسین کنید. اگر ³³ جست و جو کنید، صفات تحسین انگیز بسیاری در او می یابید. پس جست و جو کنید».

³² حکیم حاج ملاهادی سبزواری، شرح جوشن کبیر، صص 279 و 280

³³ کاترین پاندر، چشم دل بگشا، ص 186

آری خداوند مهربان بسیار پرده پوش گناهان خلق است و ماهم رنگ خدایی بگیریم و پرده پوش عیب های هم باشیم. که در این صورت بسیاری از سوء ظن ها و بدگمانی ها نسبت به هم از بین می رود.

یکی از مهم ترین علل حرمت غیبت انست که عیب افراد ظاهر می شود و آبروی مومن برده می شود و این را خدا دوست ندارد. خداوند دوست دارد آبروی مومن حفظ شود تا عزتش از بین نرود تا حرمتش شکسته نشود.

داستان عالمی که خود را به ناشنوایی زد

گویند خانمی از یک عالمی سوال شرعی می پرسید در آن حین ناگهان خانم وضویش باطل شد! آن عالم خود را به کری زد تا زن خجالت نکشد و آن عالم تا آخر عمر مشهور به کر بودن بود.

عیب پوشی خدا در قیامت

روز قیامت، رسول خدا(ص) از خدای متعال می خواهد هنگام حسابرسی خلائق، امت او را در حضور فرشتگان و پیامبران و امت های دیگر محاسبه نکند تا عیب های آنها آشکار نشود. پس به شیوه ای به حسابرسی ایشان پردازد که جز خدای سبحان و پیامبرش، کس دیگری از گناهانشان آگاه نشود. خداوند در پاسخ فرمود:

«ای حبیب من! من درمورد بندگانم از تو مهربان ترم؛ زیرا چنانکه تو دوست نداری عیب های ایشان نزد غیر تو آشکار شود، من هم روا نمی دارم عیب آنها حتی بر تو نیز آشکار گردد. به همین دلیل، خودم به تنهایی به حسابشان رسیدگی می کنم، به گونه ای که جز من کسی بر لغزش های ایشان آگاه نشود».

ملا مهدی نراقی پس از بیان حدیث می نویسد: پس وقتی خدای سبحان در پوشیدن عیب بندگان تا این حد باشد، ای بی چاره مبتلا به انواع عیوب و لغزش ها و گناهان، به چه حقی پرده از

عیوب بندگان خدا برمی داری، درحالی که تو خود همانند آنها به انواع عیوب و لغزش ها گرفتاری! بیندیش و فکر کن که اگر کسی گناه یا عیبی از تو را پیش مردم فاش کند، حال تو چگونه خواهد بود. پس حال دیگران را هم در افشای گناهان و عیوب آنها با حال خود مقایسه کن، زیرا از اخبار و تجربه، روشن و واضح است که هرکس دیگران را رسوا کند، خود نیز رسوا می شود. پس ای دوست من! بر خود رحم کن و از این روش پروردگارت در عیب پوشی پیروی کن و بر عیب و لغزش های دیگران پرده افکن.

مأم علی علیه السلام در این خصوص فرمودند

بر حذر باشید، بر حذر باشید! از عیب ها و گناهان به خدا قسم، خداوند عیب ها را پوشانیده آن «
»چنان که گویی بخشیده است

.و خداوند از تجسس در عیوب دیگران، غیبت کردن، و افشاگری و عیب جویی و نهی کرده است

کس چه می داند ز تو جز اندکی

از هزاران جرم و بد فعلی یکی

نیک می دانی تو و ستار تو

جرمها و زشتی کردار تو

هر چه کردی جمله ناکرده گرفت

طاعت ناکرده آورده گرفت

عیب پوشی در دعاها

«بارالها! چه بسیار عیوبی را که تو از دیگران پنهان نمودی و آبروی مرا نبردی»

بیماری خطرناکی بنام تجسس در کار دیگران

عیب جویی و جستجوی ضعف های دیگران است که همینطور هم افراد پیش می روند مانند یک بیماری در آنها رخنه می کند و بعد به مرور تمام شئون زندگی انسان را درگیر می کند. میل به افشا کردن در برخی از افراد جامعه بسیار دیده می شود که بسیاری از کارها را انجام می دهند تا بتوانند یک ضعفی از فردی پیدا کنند و همان ضعف را پررنگ کنند.

نباید در امور مردم هم باریک شد و نباید به حریم شخصی افراد وارد شد. به مرور زمان عیب جویی و جستجو کردن در ضعف های دیگران به یک نوع بیماری تبدیل می شود کسی که این خصوصیت را پیدا کند نمی میرد مگر اینکه خودش هم به همان ایراد دچار شود.

امام صادق (ع) گفت: خداوند تبارک تعالی بر بنده مومن خود ۴۰ پرده پوشانده است و اگر کسی گناه کبیره مرتکب شود یکی از این پرده ها برداشته می شود، اما وقتی نسبت به برادر مومن خود عیب جویی و زشت گویی کند یکباره همه پرده ها برای فردی که در امور دیگران دخالت می کند، برداشته می شود؛ یکباره این شخص رسوا می شود و این عیوب به زبان مردم می افتد طوری که هر خطایی هم مرتکب شود مردم باز هم این خطای او را بازگو خواهند کرد.

جاذبه افشا افراد را به خود مشغول می کند و در برخی موارد هم اهتمام افراد را متوجه افشاگری می کند. چنین موضوعی به کم ظرفیتی افراد برمی گردد.

حضرت امیر (ع) در یک حدیث کوتاهی می فرمایند «الاحْتِمَالُ قُبْرُ الْعُيُوبِ» احتمال قبر عیوب است؛ همین که ما یک ظن و گمانی ببریم که شاید این موضوع درست نباشد، بنابراین ما در درجه اول باید عملکرد دیگران را حمل بر صحت کنیم.

یکی دیگر از راه های مقابله با عیب جویی این است که ما به کارهای خودمان دقیق شویم. حضرت امیر (ع) در این مورد می گوید، خوشا به حال کسانی که آنقدر به عیوب خودشان مشغول هستند که

عیوب دیگران را نمی بینند؛ خوشا به حال کسانی که فروتنی می کنند البته این فروتنی به دور از کم دیدن و خار کردن خود است.

ما بهتر است در فضایی قرار بگیریم و با افرادی نشست و برخاست کنیم که دارای خصلت های خوب اخلاقی و انسانی باشند. بنابراین اگر در جلسه ای قرار گرفتیم که عیب دیگران را بازگو می کردند نباید در چنین فضایی بمانیم یا سعی کنیم که موضوع صحبت و بحث را تغییر دهیم. نباید هرحرفی به گوش های ما رسید به آن راه دهیم. از عوامل دیگر مقابله با عیب جویی نماندن در مجلس انسان های زمخت و سنگدل است که ما را از رحمت خداوند به دور می کند و در مقابل آن مجالست با اهل رحمت است که در درون انسان یک رحمت و دوستی نسبت به دیگران در ما ایجاد می شود. مورد دیگر هم تغافل است که نیمی از عاقلانه زندگی کردن تغافل است.^{۳۴}

در نماز میت می گوییم انا لانعلم منه الا خیراً خدایا ما جز خوبی ازین شخص ندیدیم.

یعنی باید در این آخرین دیدار با میت عیب بوشی کنیم و با اینکه می دانیم گناهای مرتکب شده آبروی او را حفظ کنیم

فضای مجازی یکی از مهم ترین علل و اسباب عیب جویی و تجسس در کار مردم

امروزه در فضای مجازی براحتی آبروی افراد را می برند و عیبهای آنان را برای میلیونها نفر نشان می دهند از مسئولین گرفته تا افراد عادی همه را مورد تجسس قرار می دهند یا به عنوان دوربین مخفی افراد را مسخره می کنند و...

مواظب باشیم که ما جزو آنها نباشیم و مبادا آبروی افراد را ببریم که در قیامت گرفتار خواهیم شد از کار بد دیگران تقلید نکنیم و کلیب هایی که حاوی عیبجویی و بردن آبروی مردم است برای دیگران نفرستیم و حتی خود هم نگاه نکنیم. **که فرمود** إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا^{۳۵} گوش و چشم و دل ، همه ی اینها مورد بازخواست قرار خواهد گرفت.

استثنائات

عیب افراد بدعت گزار را باید افشا نمود افرادی مانند موسی فرقه هایی مانند بهائیت و هابیت و انجمن حجتیه و گروه منافقین و گروه فرقان و...

همچنین در مواردی باید عیب فرد را بیان کرد مانند انجایی که درباره دختر و پسر که می خواهند ازدواج کنند از انسان تحقیق می کنند باید راستش رو گفت و پنهان کاری نکرد. مخصوصا اگر یکی از اندو منحرف اخلاقی یا دینی باشد.

حضرت عیسی (ع) به اصحابش فرمود: بگوئید بینم اگر کسی ببیند گوشه ای از جامه برادرش (در خواب) کنار رفته و عورتش نمایان شده، بقیه را هم عقب می زند یا آن را می پوشاند؟ گفتند: البته آن را می پوشاند. فرمود: ابداء، شما جامه را یکباره عقب می زنید. آنها فهمیدند که سؤال جنبه مثال دارد. گفتند: یا روح الله، مقصد چیست؟ فرمود: این مثال مردی است که از برادرش عیبی ببیند و نبوشاند.

ر روایتی مردی به پیامبر خدا (ص) عرض کرد: دوست دارم خداوند عیبهای مرا ببوشاند. حضرت فرمودند: عیبهای برادرانت را ببوشان

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَشْرَفُ أَخْلَاقِ الْكَرِيمِ تَغَاْفُلُهُ عَمَّا يَعْلَمُ 1؛

شریف ترین اخلاق فرد بزرگوار، چشم پوشی او از آنچه [در مورد دیگران و اشتباهاتشان] می داند، است.»

2. عدم شتاب در عیب جویی دیگران:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ! لَا تَعْجَلْ فِي عَيْبِ عَبْدٍ بِذَنْبِهِ فَلَعَلَّهُ مَغْفُورٌ لَهُ وَ لَا تَأْمَنْ عَلَى نَفْسِكَ 2 ؛

ای بنده خدا! در برشمردن عیب کسی به گناهش شتاب مکن شاید گناهش بخشیده شود، و به نفس خودت اطمینان نداشته باش [که بهتر از او باشی].»

3. پیامد چشم پوشی:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «تَغَافَلُ يُحْمَدُ أَمْرُكَ 3 ؛

چشم پوشی کن تا کارت پسندیده شود.»

زشتی عیب جویی

1. کینه توزترین مردم:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَمَقَّتْ النَّاسِ الْعِيَابُ 4؛

کینه توزترین مردم، عیب جو است.»

2. عیب جویی؛

نشانه خودپسندی:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «عَجِبْتُ لِمَنْ يَنْكِرُ عُيُوبَ النَّاسِ وَنَفْسُهُ أَكْثَرُ شَيْءٍ مَعَايِباً وَ لَا يَبْصُرُهَا 5؛

در شگفتم از کسی که عیوب مردم را زشت می پندارد در حالی که عیبهای خودش بیشتر است اما نمی بیند.»

3. بزرگترین عیبه:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَكْبَرُ الْعَيْبِ أَنْ تَعِيبَ غَيْرَكَ بِمَا هُوَ فِيكَ 6؛

بزرگترین عیبه‌ها این است که عیبی را در دیگران برشماری که در خودت هم هست.»

4. پیامد سوء عیب جویی:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَتَغَافَلَ وَلَا يَغُضُّ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْأُمُورِ تَنَغَّصَتْ عَيْشَتُهُ 7؛

هر کسی [از اشتباهات دیگران] چشم پوشی نکند و از بسیاری [از اشتباهات در] کارها [ی دیگران] نگذرد، زندگیش تباه می شود.

نگویش عیب جویی

مردی روستایی، پیوسته خدمت امام صادق علیه السلام می آمد، اما مدتی امام او را ندید. حضرت از حال او جويا شد. شخصی که در محضر امام بود خواست از مرد روستایی عیب جویی کند و به این وسیله از ارزش او نزد امام بکاهد. گفت: «آن مرد، دهاتی و بی سواد است و چندان آدم مهمی نیست.» امام فرمود: «شخصیت انسان در عقل او و شرافتش در دین او و برتری اش در تقوای اوست. زیرا مردم از نظر نسل یکسانند و همه از بنی آدم هستند و مزایای مادی ارزش آفرین نیست.» آن مرد از سخنانش شرمیده شد و دیگر چیزی نگفت.

عیب جویی بلای بزرگی است که همواره آدمیان را تهدید می کند و بسا کسانی که به شدت به آن گرفتارند، بی آن که عیب جویی خویش را عیبی بزرگ به شمار آورند. عیب جویی، کینه و عداوت می آفریند و پیوندها را بر هم می زند و انسان ها را از یکدیگر دور می سازد و در مقابل، عیب پوشی مایه تحکیم دوستی و محبت و موجب تقویت روابط اجتماعی و اعتماد و اطمینان افراد به هم است، عیب پوشی از صفات حضرت باری تعالی است و به تعبیر راستین حافظ:

رندی حافظ نه گناهی است صعب با کرم پادشه پرده پوش

بر این اساس آدمی با عیب پوشی از دیگران، آینه خداوند می شود و از این راه به یکی از رموز دلبری و دلربایی دست می یابد؛ همان گونه که از رموز دلبری پروردگار، پرده پوشی آن ذات پاک، از گناهان و لغزش های بندگان خطا کار خویش است. در حدیثی دل نشین از حضرت علی علیه السلامی خوانیم: «عیب های مردم را تا حد ممکن پوشیده بدار، چنان که دوست می داری خداوند، عیب های تو را از چشم مردم پنهان بدار»².

به شکر آنکه خدا عیب من نهفت از خلق ز عیب خلق همان به که چشم در پوشم

الهی قمشه ای

پیام متن:

1. عیب پوشی، آینه داری صفت خداوند است؛ زیرا خداوند نیز عیب پوش بندگان است.

2. عیب پوشی، مایه تحکیم دوستی و تقویت روابط اجتماعی است.

عیب پوشانی در سیره نبوی

پیامبر عظیم الشان اسلام در مقام انسانی کامل، خود را به عیب پوشی از دیگران آراسته بود و پیروان خویش را نیز به این امر توصیه می فرمود. آن حضرت به سبب شرح صدر خویش، کسی را رسوا نمی کرد و تا آنجا که امکان داشت، عذرهای مردمان را می پذیرفت. این بزرگوار حتی پرده کفر منافقان را نیز نمی درید و با آنکه به خوبی از همه چیز آگاه بود، همواره پنهانشان می داشت تا آنان که شایسته تربیت و هدایتند، به راه هدایت آیند و اسرار مردم از پرده برون نیفتد.³ از آن حضرت روایت است که فرمود:

مَنْ سَتَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَفْضَحْهُ سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. 4

هر که بر عیب برادر مسلمانش در دنیا پرده پوشد و او را رسوا نسازد، خداوند در قیامت، عیب او را بپوشاند.

همچنین حضرت در کلامی دیگر خطاب به مسلمانان می فرماید: «أَسْتُرُوا عَلَيَّ إِخْوَانَكُمْ؛ عیوب برادران خود را بپوشانید». 5

پیام متن:

1. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، عیب پوش مردمان بود و دیگران را نیز به رعایت کردن این امر توصیه می کرد.

2. عیب پوشی ابزار تربیتی بسیار مؤثری است که بایستی به عنوان سیره نبوی، در روابط فردی و خانوادگی و اجتماعی، مورد توجه قرار گیرد.

عیب پوشی، از همه کس نیکو و از زمام داران نیکوتر

پیشوایان بزرگ اسلام درباره عیب پوشی، به ویژه عیب پوشی مسئولان از مردم سفارش های بسیار ارزشمندی فرموده اند. از جمله اینکه حضرت علی علیه السلام در زمینه عیب پوشی مسئولان از مردم در فرازی از نامه آن حضرت به مالک اشتر می فرماید:

لازم است که دورترین رعیت از تو و عیب دارترین آنها نزد تو، کسی باشد که بیشترین عیب مردم را جست و جو می کند. همچنین در میان مردم عیب هایی وجود دارد که از چشمان، غایب و پنهان

است. پس از آنها پرده برمدار. خدا خودش امور پنهان را داوری می کند. تا آنجا که توان داری، عیب ها را بپوشان تا خدا هم عیب های پنهان تو را که دوست داری پنهان بماند، همواره بپوشاند. 6

ایشان در توصیه ای دیگر به مسئولان می فرماید:

لَا تُدَاقُّوا النَّاسَ وَزَنَا بَوَازِنٍ وَ عَظُّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالتَّغَافُلِ عَنِ الدِّينِيِّ مِنَ الْأُمُورِ. 7

با مردم درباره ریز امور حسابگری نکنید و با چشم پوشی از کارهای پست، بر قدر و ارزش خود بیفزایید.

حکمت نیک و بد چو در غیب است عیب کردن ز زیرکان، عیب است

اوحدی مراغه ای

مرد دانا به هر چه درنگرد عیب بگذارد و هنر نگرد

سنایی غزنوی

پیام متن:

1. سفارش حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر و همه زمامداران برای عیب پوشی آنها از مردم.

2. فزونی قدر و اوج آدمی به سبب عیب پوشی از دیگران.

پرداختن به عیب خویش، به جای عیب جویی از دیگران

گروهی از انسان ها بی خبر از همه عیب هایی که خود گرفتار آنند، همواره به تجسس در لغزش ها و عیب های دیگران سرگرمند، در حالی که به فرموده حضرت علی علیه السلام: «بزرگ ترین عیب آن است که به عیب دیگران مشغول شوی، حال آنکه همان عیب در تو نیز وجود دارد».8

از بیهقی نقل است که گفت:

می بینم که هر آدمی زادی، عیب دیگری را می بیند و از عیبی که خود بدان گرفتار است، نابینا می ماند و می بینم که هر مردی عیب هایش بر وی پوشیده است و عیبی که برادرش داراست، بر وی آشکار می شود.9

امام باقر علیه السلام نیز در رهنمودی گهربار فرموده است: عیب جویی بلای بزرگی است که همواره آدمیان را تهدید می کند و بسا کسانی که به شدت به آن گرفتارند، بی آن که عیب جویی خویش را عیبی بزرگ به شمار آورند. عیب جویی، کینه و عداوت می آفریند و پیوندها را بر هم می زند و انسان ها را از یکدیگر دور می سازد و در مقابل، عیب پوشی مایه تحکیم دوستی و محبت و موجب تقویت روابط اجتماعی و اعتماد و اطمینان افراد به هم است، عیب پوشی از صفات حضرت باری تعالی است و به تعبیر راستین حافظ:

رندی حافظ نه گناهی است صعب با کرم پادشه پرده پوش

بر این اساس آدمی با عیب پوشی از دیگران، آینه خداوند می شود و از این راه به یکی از رموز دلبری و دلربایی دست می یابد؛ همان گونه که از رموز دلبری پروردگار، پرده پوشی آن ذات پاک، از گناهان و لغزش های بندگان خطاکار خویش است. در حدیثی دل نشین از حضرت علی علیه السلام می خوانیم: «عیب های مردم را تا حد ممکن پوشیده بدار، چنان که دوست می داری خداوند، عیب های تو را از چشم مردم پنهان بدارد». 2

به شکر آنکه خدا عیب من نهفت از خلق ز عیب خلق همان به که چشم در پوشم

الهی قمشه ای

پیام متن:

1. عیب پوشی، آینه داری صفت خداوند است؛ زیرا خداوند نیز عیب پوش بندگان است.

2. عیب پوشی، مایه تحکیم دوستی و تقویت روابط اجتماعی است.

عیب پوشانی در سیره نبوی

پیامبر عظیم الشان اسلام در مقام انسانی کامل، خود را به عیب پوشی از دیگران آراسته بود و پیروان خویش را نیز به این امر توصیه می فرمود. آن حضرت به سبب شرح صدر خویش، کسی را رسوا نمی کرد و تا آنجا که امکان داشت، عذرهای مردمان را می پذیرفت. این بزرگوار حتی پرده کفر منافقان را نیز نمی درید و با آنکه به خوبی از همه چیز آگاه بود، همواره پنهانشان می داشت تا آنان که شایسته تربیت و هدایتند، به راه هدایت آیند و اسرار مردم از پرده برون نیفتد.³ از آن حضرت روایت است که فرمود:

مَنْ سَتَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَفْضَحْهُ سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. 4

هر که بر عیب برادر مسلمانش در دنیا پرده پوشد و او را رسوا نسازد، خداوند در قیامت، عیب او را بپوشاند.

همچنین حضرت در کلامی دیگر خطاب به مسلمانان می فرماید: «اُسْتُرُوا عَلٰی اِخْوَانِكُمْ؛ عیوب برادران خود را بپوشانید».5

پیام متن:

1. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، عیب پوش مردمان بود و دیگران را نیز به رعایت کردن این امر توصیه می کرد.

2. عیب پوشی ابزار تربیتی بسیار مؤثری است که بایستی به عنوان سیره نبوی، در روابط فردی و خانوادگی و اجتماعی، مورد توجه قرار گیرد.

عیب پوشی، از همه کس نیکو و از زمام داران نیکوتر

پیشوایان بزرگ اسلام درباره عیب پوشی، به ویژه عیب پوشی مسئولان از مردم سفارش های بسیار ارزشمندی فرموده اند. از جمله اینکه حضرت علی علیه السلام در زمینه عیب پوشی مسئولان از مردم در فرازی از نامه آن حضرت به مالک اشتر می فرماید:

لازم است که دورترین رعیت از تو و عیب دارترین آنها نزد تو، کسی باشد که بیشترین عیب مردم را جست و جو می کند. همچنین در میان مردم عیب هایی وجود دارد که از چشمان، غایب و پنهان

است. پس از آنها پرده برمدار. خدا خودش امور پنهان را داوری می کند. تا آنجا که توان داری، عیب ها را بپوشان تا خدا هم عیب های پنهان تو را که دوست داری پنهان بماند، همواره بپوشاند. 6

ایشان در توصیه ای دیگر به مسئولان می فرماید:

لَا تُدَاقُّوا النَّاسَ وَزَنَا بَوَازِنٍ وَ عَظُّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالتَّغَافُلِ عَنِ الدِّينِيِّ مِنَ الْأُمُورِ. 7

با مردم درباره ریز امور حسابگری نکنید و با چشم پوشی از کارهای پست، بر قدر و ارزش خود بیفزایید.

حکمت نیک و بد چو در غیب است عیب کردن ز زیرکان، عیب است

اوحدی مراغه ای

مرد دانا به هر چه درنگرد عیب بگذارد و هنر نگرد

سنایی غزنوی

پیام متن:

1. سفارش حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر و همه زمامداران برای عیب پوشی آنها از مردم.

2. فزونی قدر و اوج آدمی به سبب عیب پوشی از دیگران.

پرداختن به عیب خویش، به جای عیب جویی از دیگران

گروهی از انسان ها بی خبر از همه عیب هایی که خود گرفتار آنند، همواره به تجسس در لغزش ها و عیب های دیگران سرگرمند، در حالی که به فرموده حضرت علی علیه السلام: «بزرگ ترین عیب آن است که به عیب دیگران مشغول شوی، حال آنکه همان عیب در تو نیز وجود دارد».8

از بیهقی نقل است که گفت:

می بینم که هر آدمی زادی، عیب دیگری را می بیند و از عیبی که خود بدان گرفتار است، نابینا می ماند و می بینم که هر مردی عیب هایش بر وی پوشیده است و عیبی که برادرش داراست، بر وی آشکار می شود.9

امام باقر علیه السلام نیز در رهنمودی گهربار فرموده است:

برای اثبات عیب اخلاقی یک انسان، همین کافی است که نقص دیگران را ببیند و همان را در خود مشاهده نکند یا اینکه مردم را به ترک کاری سرزنش کند که خود، قادر به ترک آن نیست. 10

گفتنی است، عیب پوشی، رفتاری کریمانه است که عواطف افراد را به سوی آدمی جلب می کند و مهر او را نیز در ژرفای وجودشان جای می دهد و آنها را به اصلاح و اجرای فضیلت ها مصمم می سازد.

پیام متن:

تا انسان خود گرفتار عیب های اخلاقی است، نباید به دنبال عیب جویی از دیگران باشد.

خوشا به حال کسی که به عیب های خویش مشغول است نه دیگران

انسان های بزرگ و پارسا، به جای عیب جویی از دیگران، در جست و جوی عیب خویش و رفع آن هستند و تا زمانی که خود را از همه عیب ها پاکیزه نبینند، به خود جرئت عیب جویی از مردم را نمی دهند. از حضرت علی علیه السلام روایت است: «خوشا به حال آن کس که عیب خودش، او را از پرداختن به عیب های مردم باز دارد.» 11 در جایی دیگر نیز می فرماید: «کسی که عیب جویی می کند، باید از خودش آغاز کند.» 12

«چه خوب است به جای اینکه، از رفتار و گفتار ناروای اشخاص ایراد بگیریم، به دردشان برسیم و اگر بتوانیم، هدایتشان کنیم و از این واجب تر آنکه به دردهای خودمان برسیم؛ یعنی بی ریا و بی پروا، نقص ها و عیب های خود را روبه رو بگذاریم و به علاج خویش پردازیم».¹³

شیخ اجل سعدی در حکایتی آورده است:

یکی از بزرگان، از پارسایی پرسید: نظر تو درباره فلان عابد چیست که مردم از او سخن ها می گویند و در غیاب او از او عیب جویی می کنند؟ پارسا گفت: در ظاهر او عیبی نمی بینم و از باطنش نیز آگاهی ندارم.¹⁴

ناگفته پیداست که عیب جویی از دیگران، واکنشی مشابه در پی دارد و خطاها و لغزش های فرد عیب جو نیز روزی آشکار خواهد شد. عیسی مسیح در این باره می فرماید:

از کسی ایراد نگیرید تا از شما هم ایراد نگیرند؛ چون هر طور با دیگران رفتار کنید، آنها هم همان گونه با شما رفتار خواهند کرد. چرا پر کاهی که در چشم دوست هست، می بینی، ولی تیر چوبی را که در چشم خودت هست، نمی بینی.¹⁵

مکن عیب خلق ای خردمند فاش

به عیب خود از خلق مشغول باش

سعدی

پیام متن:

ای خنک جانی که عیب خویش دید

هر که عیبی گفت آن بر خود خرید

عیب کردن خویش را داروی اوست

چون شکسته گشت جای ارحمواست

مولانا

عیب جویی خیرخواهانه، هدیه ای ارزشمند

گاهی اوقات عیب جویی و کنجکاوی از اسرار آدمی، نوعی فضیلت به شمار می آید، در صورتی که فرد، عیب دیگران را به انگیزه اصلاح و دل سوزی و با حفظ حرمت و آبروی شخص به او گوشزد کند. از این رو، در چنین شرایطی عاقلانه و منطقی است که خود ما نیز عیب های خویش را از کسی که یادآوری می کند، بپذیریم و آن را هدیه ای ارزشمند برای خود بدانیم. چنان چه امام صادق علیه

السلام در این باره می فرماید: «أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَى مَنْ أَهْدَى إِلَى عُيُوبِي؛ محبوب ترین برادرانم نزد من، کسی است که عیب هایم را به من هدیه کند». 16

همچنین، حضرت علی علیه السلام در گفتاری زیبا فرموده است:

باید محبوب ترین مردم نزد تو، کسی باشد که تو را به آنچه مایه اصلاح و سازندگی توست، راهنمایی کند و عیب ها و کاستی های تو را به تو نشان دهد. 17

به تعبیر غزالی:

ای غزالی! گریزم از یاری که اگر بد کنم، نکو گوید

من و آن ساده دل که عیب مرا همچون آئینه روبه رو گوید

گوشزد کردن صمیمانه عیب ها، نشانه خیرخواهی و نوع دوستی با فرد خطاکار است، همان گونه که پنهان نگه داشتن عیب های اطرافیان از خود آنان به انگیزه معیوب ماندن آنها به نوعی بیان کننده دشمنی شخص با آنهاست. حضرت علی علیه السلام در کلامی در این باره می فرماید: «هر که عیبت را به تو نشان دهد، او دوست صمیمی توست و هر که عیبت را از تو پنهان نگه دارد، او دشمن توست». 18 با این حال، همه افراد از روی خیرخواهی و صداقت به بیان عیب های دیگران نمی

پردازند، بلکه ای بسا با قصد و نیتی زشت، از جمله برای تحقیر فرد و بزرگ جلوه دادن خود، به این کار دست می زنند. سخن ارزشمندی در این باره از امام صادق علیه السلام نقل است که فرمود:

کسی که حادثه ای را از برادر مسلمان خود بداند و آن را نقل کند و منظورش از آن، عیب جویی و لکه دار ساختن جوانمردی او باشد، خداوند در روز رستاخیز، او را از رحمت خود دور می کند و در جای ذلت آوری قرار می دهد تا از آنچه گفته و آشکار ساخته است، اظهار ندامت کند.¹⁹

پیام متن:

1. از مصداق های هدیه، یادآوری عیب آدمی به اوست.

2. گوشزد کردن محترمانه عیب ها به انسان، نشانه دوستی و پنهان ساختن آنها، به قصدی ناپسند نشانه دشمنی است.

ستایش از عیب پوشی خداوند در دعاها

در بسیاری از دعاها، عیب پوشی خداوند ستایش شده است. برای مثال، در فرازی از دعای شانزدهم صحیفه سجادیه آمده است:

ای معبود من! شکر و سپاس تو را که چه بسیار عییم را پوشاندی و رسوایم نکردی و چه فراوان گناهانم را پنهان کردی و در گناهان، مشهورم نساختی و چه بسیار زشتی ها که انجام دادم و پرده آبرویم را

ندریدی و بدی های آن را بر همسایگان که در جست وجوی عیب هایم هستند و بر حسودانی که تحمل دیدن نعمت هایت را ندارند، آشکار نساختی.

این همه پرده که بر کرده ما می پوشی گر به تقصیر بگیری نگذاری دیار

فعل هایی که ز ما دیدی و نپسندیدی به خداوندی خود پرده بپوش ای ستار

سعدی

در دعای جوشن کبیر نیز می خوانیم: «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ؛ ای آن که زیبایی را آشکار می سازی و زشتی را می پوشانی.» در تفسیر این عبارت از دعا، روایتی دل نشین از امام صادق علیه السلام نقل شده است که:

هیچ مؤمنی نیست، مگر آنکه در عرش، صورتی دارد شبیه به صورت او در زمین. پس هرگاه کارهای نیکی چون رکوع و سجود و دیگر افعال نیکو از او صادر شود، صورت این اعمال نیکویش در عرش ظاهر شود و ملایکه آن را می بینند و بر او درود می فرستند و برایش استغفار می کنند، ولی اگر معصیتی از او سرزند، خداوند، حجابی بر آن می نهد تا ملایکه بر آن آگاه نگردند و این است تأویل: «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ».²⁰

ستایش خداوند در دعاها به عیب پوشی، تشویق ضمنی دعاخوان است در پوشاندن عیب های دیگران.

پیام متن:

خداوند بزرگ، عیب پوش بندگان است و چه نیکوست که ما نیز در این صفت زیبا به پروردگارمان اقتدا کنیم.

عیب پوشی در روابط همسران

عیب پوشی زن و شوهر از یکدیگر پایه های زندگی زناشویی را مستحکم می کند و روابطی صمیمانه و عاشقانه را برایشان به ارمغان می آورد. اسلام بر حفظ روابط نیک همسران، از جمله برخطاپوشی آنان از یکدیگر بسیار تأکید فرموده است. در قرآن کریم می خوانیم: «آنها لباس شما و شما نیز لباس آنهايید.» این آیه شریفه، به طور غیرمستقیم، همسران را به عیب پوشی از یکدیگر فرامی خواند؛ زیرا یکی از ویژگی های لباس پوشاندن عیب های جسمانی آدمی است.

شایسته است همسران، عادت کنند که همواره به ویژگی های مثبت یکدیگر چشم بدوزند که در این صورت، خوبی های فراوانی را در وجود همدیگر کشف خواهند کرد و در برابر آن همه خوبی، عیب هایشان کم رنگ خواهد شد.

«به همسر تان به چشم محبت بنگرید و به جای سرزنش و ملامت، او را تمجید و تحسین کنید. اگر جست و جو کنید، صفات تحسین انگیز بسیاری در او می یابید. پس جست و جو کنید».²¹

گفتنی است عیب پوشی زن و شوهر از یکدیگر نباید دلیلی برای تنها گذاشتن طرف مقابل با عیب هایش باشد، بلکه باید با ملایمت و مهربانی و دل سوزی و بدون آگاه شدن دیگران از عیب او، در راه رفع عیب همدیگر بکوشند.

دو نصیحت کنمت بشنو و صد گنج ببر از در عیش درآ و به ره عیب مپوی

حافظ

پیام متن:

1. عیب پوشی، مایه استحکام کانون خانواده و حفظ حرمت ها میان زن و شوهر می شود.

2. به جای عیب جویی از همسر باید به ویژگی های خوب او توجه نمود.

عیب پوشانی از فرزندان

خطاپوشی والدین از فرزندان، بسیار مهم است؛ زیرا شخصیت افراد بیش از هر چیزی تحت تأثیر محیط خانواده به ویژه پدر و مادر شکل می گیرد. بنابراین، والدین در تربیت فرزندان باید به این نکته توجه کنند که چشم پوشی بجا از خطاها و عیب ها، یکی از عوامل اصلاح و رشد فرد و گاهی نیز بسیار سازنده تر از گوشزد کردن خطای اوست. البته ممکن است پس از مدتی، فرزندان این عمل را نشانه تأیید خطاهایشان بپندارند و به تکرار آن پردازند که در این صورت، والدین باید با دخالت کردن بهنگام و شایسته، آنها را راهنمایی و در رفع آن مشکل یاری شان کنند. به هر حال، والدین باید با برجسته کردن امتیازات فرزندان، آنها را تشویق کنند تا به صورت خودجوش درصدد جبران خطاهایشان برآیند، نه اینکه با بیان کردن عیب های آنها در موقعیت های حساس و نامناسب، شخصیت آنان را خدشه دار سازند.

پیام متن:

1. عیب پوشی از فرزندان، در خودسازی آنها مؤثر است.

2. یادآوری عیوب فرزندان باید با توجه به شرایط و در موقعیت مناسب انجام پذیرد.

از عیب پوشی خداوند مغرور نشویم

از امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت است که فرمود:

بنده ای نیست، مگر اینکه چهل پوشش بر اوست تا اینکه چهل گناه کبیره انجام می دهد و در این هنگام، پوشش ها از او برچیده می شود، ولی خداوند به ملائکه می فرماید: «بنده مرا با بال های خودتان بپوشانید.» و ملائکه، او را با بال های خودشان می پوشانند، ولی بنده گناه کار آن عمل را دوباره مرتکب می شود تا اینکه به فعل زشت خود به مردم فخر فروشی می کند. سپس ملائکه می گویند: «پروردگارا، این بنده تو مرتکب هر گناهی شد و ما از آنچه او انجام می دهد، حیا می کنیم.» پس پروردگار به ملائکه وحی می کند تا بال هاشان را از آن بنده بردارند. در این زمان، ملائکه می گویند: «پروردگارا، این بنده تو رسوا گردید.» و خداوند به آنها می فرماید: «اگر من (خاطر) او را می خواستم، به شما امر نمی کردم بال های خود را از او بردارید.» 22

پیام متن:

لطف حق با تو مداراها کند
چون که از حد بگذرد، رسوا کند

روان شناسی انسان عیب جو

با آسیب شناسی ریشه ای افراد عیب جو می توان این خصلت ناپسند را در این افراد و دیگران ریشه کن و به اصلاح جامعه کمک ارزنده ای کرد. یکی از ریشه های عیب جویی، احساس حقارت در افراد است. معمولاً این گونه افراد، با عیب جویی از دیگران می کوشند از شر آزاردهنده این عقده رها شوند و برای لحظاتی از زیر بار سنگین آن آسوده باشند. گاهی نیز عیب جویی از دیگران، ریشه در حسادت و کینه جویی فرد دارد و شخص عیب جو از این راه می خواهد افراد مورد حسادت خویش را از نگاه مردم بیندازد و او را نزد مردم بی ارزش سازد. همچنین، بعضی وقت ها فرد عیب

جو با این کار در صدد آن است که عیب های خویش را موجه و کم اهمیت نشان دهد و سرپوشی بر خطاها و لغزش های فراوان خود بگذارد. گاهی نیز عیب جویی از انسان ها به انگیزه خنداندن دیگران است که زشت ترین نوع عیب جویی به شمار می آید. 23

پیام متن:

عیب جویی ممکن است ریشه در احساس حقارت، حسادت و توجیه کردن عیب های خویش داشته باشد. گاهی نیز به انگیزه تمسخر و خنداندن دیگران است.

1. قاسم سبحانی، خوب گویی، ص 66.

2. نهج البلاغه ترجمه دشتی، خطبه 145.

3. مصطفی دلشاد تهرانی، سیره نبوی سیره مدیریتی، صص 180 - 183.

4. جلال الدین سیوطی، جامع الصغیر، ج 2، ص 609.

5. وسائل الشيعه، باب امر به معروف و نهی از منکر، باب 32، ح 7.

6. نهج البلاغه، نامه 53.

7. حسن بن شعبه حرانی، تحف العقول، ص 157.

8. نهج البلاغه، حکمت 353.

9. ابوالفضل بیهقی، تاریخ بیهقی، ص 156.

10. اصول کافی، ج 3، ص 459.

11. نهج البلاغه، خطبه 176.

12. ابن تمیم آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ح 8489.

13. هلن شاختر؛ به نقل از: سید مجتبی موسوی لاری، بررسی مشکلات اخلاقی و روانی، ص 93.

14. کلیات سعدی، به تصحیح: محمد علی فروغی، ص 63.

15. انجیل متی، 6-7:1.

16. تحف العقول، ص 366.

17. غررالحکم و دررالکلم، ح 8210.

18. همان، ح 8745.

19. مستدرک الوسائل، ج 2، ص 108.

20. حکیم حاج ملاهادی سبزواری، شرح جوشن کبیر، صص 279 و 280.

21. کاترین پاندر، چشم دل بگشا، ص 186.

22. م. جویباری، راه روشن، ص 135.

23. وسایل الشیعه، باب امر به معروف و نهی از منکر، باب 36، ح 8.³⁶